

Isabelle Sorente

De vrouw en de vogel

Vertaald uit het Frans door Marga Blankestijn

SIGNATUUR

2022

I
De aanval
(april 2018 – augustus 1944)

THOMAS

De vogel was er. Vlak buiten het raam. Zijn snavel tikte tegen het glas.

‘To Maa, To Maa,’ zei de vogel.

Hij zat net op tijd rechtop om de dansende schicht van vleugels de nacht in te zien vluchten. Zijn hart bonsde zo hard dat hij dacht dat het uit zijn borst was gesprongen. Onwillekeurig bracht hij zijn hand erheen, maar het zat er nog, goed opgeborgen in zijn ribbenkast. Plotseling kon hij wel huilen. Hij had zo graag met haar mee willen vliegen. Want natuurlijk was zij het. Wie anders? Wie anders zou hem midden in de nacht bezoeken? Op de tast zocht Thomas naar de schakelaar van zijn bedlampje. Had hij ze gedroomd, die vleugels zo wit als een communiesluier, omzoomd met die fosforescerende bliksemschicht? Of was de valk echt op zijn vensterbank neergestreken en weer opgevlogen? Die vragen deden er niet toe. Ze had hem een groet gestuurd. Dat was het enige wat telde.

Thomas besloot het licht aan te doen. Hij merkte dat zijn hand trilde, alsof hij bang was dat er dingen in zijn slaapkamer zouden verschijnen die er nooit hadden mogen zijn. Maar de lamp ging aan en alles was in orde. De grote houten kledingkast – een erfstuk van zijn grootvader waarover Mona hem onlangs had verteld dat hij niets waard was, nog geen honderd euro, hij had het amper kunnen geloven maar Mona had hem verzekerd dat het waar was, want zij had net zo’n kast van haar moeder geërfd en toen ze die wilde verkopen, had de brocanteur hem niet eens willen hebben; zware meubels waren uit de mode, de jeugd wilde liever zelfbouwkasten – de grote kledingkast stond nog op zijn plaats. Net als de kist in de hoek. En zijn grote governiste houten bed, dat waarschijnlijk ook niet veel waard was, maar waarin hij zoveel dromen had

gedroomd. Zoveel dromen. Zou het hout zich die herinneren? Had het ze geabsorbeerd? De vreemdste en de vreselijkste gewist, tot er alleen nog een gekraak van restte?

Natuurlijk had hij al eerder van haar gedroomd. Hij droomde van tijd tot tijd van haar. Maar dit was voor het eerst dat hij haar aanwezigheid zo helder – en zo wreed – voelde. Alsof ze heel even in zijn kamer was geweest. En hem geroepen had.

‘To Maa, To Maa!’

Die vreemde manier waarop ze zijn naam had uitgesproken! Als ze in gevaar was geweest (stervende?), dan zou hij dat toch geweten hebben? Had ze hem om hulp geroepen? Of was hij het die gevaar liep? Wilde ze hem waarschuwen?

Inmiddels klaarwakker begaf Thomas zich naar de badkamer om zijn gezicht te wassen. Toen hij daar het licht aandede en zijn spiegelbeeld zag, schrok hij even.

Zijn ogen zo merkwaardig diep in hun kassen.

Zijn haar zo grijs.

Plotseling wist hij weer dat hij eenennegentig jaar oud was.

Als hij van haar droomde, was hij altijd pas achttien. Ze waren allebei achttien. Voor altijd. Was dat soms het geheim van wat zijn huisarts zijn buitengewone gestel noemde? U bent als uit steen gebeiteld, mijn beste meneer Liéger. Als al mijn patiënten waren zoals u, zou ik ander werk moeten zoeken. De jonge dokter sprak zulke complimenten met groot enthousiasme uit, alsof hij een dier toejuichte dat kunstjes kon die gewoonlijk aan mensen voorbehouden waren. Kunstjes zoals grapjes maken, nadenken of belangstelling tonen voor de actualiteiten van de dag. Zijn gehoor was wel achteruitgegaan, dat was een tol die Thomas aan de ouderdom betaalde. Zonder gehoorapparaat hoorde hij weinig meer, maar hij was zich er terdege van bewust dat die tol gering was, vergeleken met de andere patiënten van zijn behandelend arts – zo heette de huisarts tegenwoordig. Maar waar die jonge knul het meest van leek te schrikken, wat hij op speelse (angstige?) toon te-

gen hem bleef zeggen, was: ‘U bent nog bij uw volle verstand, meneer. Ik verzeker u dat dat indrukwekkend is.’ De jonge huisarts bleef hem dat gênante compliment toewerpen, telkens wanneer hij zijn vragen onverwacht scherp beantwoordde. ‘Zo zo, meneer Liéger, bent u aan het lezen?’ ‘Zo zo, hebt u uw computer laten repareren?’ ‘Zo zo, hebt u een documentaire bekeken?’ Dat vriendelijke, neerbuigende ‘zo zo’, alsof de jonge arts aardig wilde zijn, maar vooral geen antwoord wilde van de bejaarde man. Thomas keek hem dan recht aan en gaf wel antwoord. (Hij had deel twee van de *Millennium*-trilogie herlezen. Hij had een extra geheugenkaart in zijn al acht jaar oude computer laten zetten. Hij had een documentaire over Mongolië gestreamd.) Hij vond dat verblufte van de arts wel vermakelijk. Alsof een man van zijn leeftijd geen belangstelling kon hebben voor technologie of gewelddadige verhalen. Toch had die jongen slechts een simpel rekensommetje hoeven maken om een idee te krijgen van wat Thomas moest hebben doorstaan en dan wat minder verbaasd te zijn. Maar daar had hij waarschijnlijk geen zin in. ‘U bent nog bij uw volle verstand. Dat is heel indrukwekkend.’

En zij?

Zou zij nog leven?

Hij troostte zich met de gedachte dat vrouwen langer leven dan mannen. Dat ze meer weerstand hebben en meer veerkracht. Maar het leven kan zo wreed zijn voor vrouwen dat hij niet zeker wist of dat wel een troost was.

Zoals elke dag arriveerde Mona stipt om twaalf uur. Zoals elke dag klaagde ze dat haar knieën pijn deden, maar wat kon ze eraan doen, behalve dat kruis geduldig dragen? Mona trok het schort aan dat ze in de kledingkast van Thomas bewaarde, tussen zijn winterjassen en zijn kamerjas (een geschenk van zijn aangetrouwde nicht dat hij nooit had gedragen). Hij vroeg zich af of die gewoonte van Mona om haar schorten en een

paar sjaals in zijn kast te laten hangen soms een manier was om haar gevoelens voor hem kenbaar te maken. Ze zagen elkaar tenslotte al vier jaar lang elke dag. Ze bereidde zijn maaltijden, ze kende het huis even goed als hij. Ze praatten graag samen. En in zijn huis stonden drie kamers leeg. Als Mona gezegd had dat ze hier bij hem wilde komen wonen, in plaats van in haar gehuurde flatje in Saverne, had hij waarschijnlijk ja gezegd. Net zoals hij ja had gezegd tegen Louise, vroeger.

Maar zou hij haar gelukkig hebben gemaakt?

Niets was minder zeker.

En Mona was nog geen vijfenzestig. Bijna dertig jaar jonger dan hij. Jong genoeg om zijn dochter te zijn! Wat haalde ze zich in het hoofd, met haar sjaals in zijn garderobekast en dat geknipper met haar wimpers als ze hem aankeek?

‘Hoe gaat het vandaag, Thomas?’

‘Ik heb raar gedroomd vannacht.’

‘Waarover?’ vroeg Mona, terwijl ze energiek de ontbijtkom afwaste die Thomas al afgewassen had.

Hij begreep niet waarom ze het nodig vond zijn vaat opnieuw af te wassen, alsof hij zelf zijn servies niet schoon kon houden. Weer een vooroordeel omdat hij oud was? Of omdat hij een man was?

Thomas zuchtte.

‘Ik droomde van een vogel.’

‘Toch geen ongeluksvogel, hoop ik?’

‘Nee. Het was de vogel van mijn jeugd.’

Mona keek hem aan met de blik van een achterdochtige echtgenote.

‘Je jeugd?’

‘Ja. Voordat jij geboren werd.’

‘En wat kwam die vogel dan wel verkondigen? Goed nieuws of een ramp?’

‘Dat weet ik niet,’ zei Thomas.

Net toen ze aan tafel wilden gaan, ging de telefoon. Mona had de gewoonte om tussen de middag met hem mee te eten, behalve op dagen dat ze in haar lunchpauze naar de stad wilde, of met een vriendin ging lunchen. Ze keek Thomas vragend aan.

‘Laat maar gaan,’ zei hij. ‘Er belt nooit iemand om deze tijd.’

Dat was waar. Zijn familie belde hem alleen bij bijzondere gelegenheden: met Pasen, met Kerstmis en met Nieuwjaar. Soms om hem belangrijk nieuws te vertellen. Zelden om te vragen hoe het met hem ging. Telefoontjes die altijd op zon- of feestdagen kwamen en die hij soms misliep, als de telefoon ging terwijl hij in het bos was. Hij had het geluk te mogen wonen in het huis waarin hij opgegroeid was, midden in de bossen van de Voegen.

Deze week was net begonnen en de telefoon bleef rinkelen.

‘Als het weer die vent is die dubbelglas verkoopt, hang ik meteen op,’ zei Mona.

Ze stond op met verrassend lichte bewegingen voor een vrouw van haar leeftijd. Niet voor het eerst dacht Thomas dat ze erg mooi moest zijn geweest. Mona had ook geen kinderen. Soms leek het alsof haar ronde gezichtje een aureool van spijt droeg, ondanks de blonde krullen die ze elke maand liet bijwerken door de kapper, aan deze kant van Obernai. Mona woonde alleen, net als hij. Ze had altijd alleen gewoond, naar wat ze hem had verteld. Soms vroeg hij zich af of ze niet de geheime maitresse was geweest van een getrouwde man die haar in de steek had gelaten.

‘Het is je nichtje,’ zei Mona.

Zijn hand greep zo snel naar de hoorn dat hij hem bijna liet vallen. Hoe lang was het al niet geleden dat hij Elisabeth had gesproken? Wel sinds afgelopen kerst. Ze had hem met Pasen niet gebeld, zoals ze anders altijd wel deed. Hij had haar niet durven bellen, om haar niet te storen.

‘Elisabeth... Hoe is het met je? Heb je de zon zien opgaan, vanmorgen?’

Hij nam het haar niet kwalijk dat ze zelden belde. Hij wist dat ze het heel druk had met haar werk. Toen ze hem met Kerstmis had gebeld, vertelde ze dat ze een nieuw kantoor had. Haar bedrijf was verhuisd naar de bovenste verdieping van een gebouw aan de Seine. Elisabeths kantoor besloeg een hele hoek, ze kon heel Parijs zien, en de zonsopgang. Hij was zo blij voor haar geweest. Hun gesprekken waren zeldzaam, maar hij genoot er nog net zo van om met haar te praten als toen ze een klein meisje was. Elisabeth mocht dan documentairefilms produceren en goed verdienen, in zijn ogen was ze nog steeds het meisje van vroeger. Ze hadden het altijd goed met elkaar kunnen vinden. Misschien omdat ze niet echt op de rest van de familie leek. Net zomin als hij.

Plotseling dacht hij iemand te horen huilen. (Kwam het door zijn gehoorapparaat, dat geluiden versterkte?)

‘Is alles in orde?’

‘Thomas... Mag ik bij je op bezoek komen?’

Hij herhaalde wat ze net had gezegd, alsof hij niet zeker wist of hij haar goed had begrepen.

‘Wil je bij mij op bezoek komen? Hier?’

‘Zou je dat goed vinden?’

‘Ja. Natuurlijk.’

Hopelijk beefde zijn stem niet te veel. Hopelijk bemerkte ze zijn verbazing niet.

‘Natuurlijk,’ herhaalde Thomas. ‘Wanneer wil je komen?’

‘Ik wil eigenlijk niet zomaar op bezoek komen. Ik zou graag een hele week willen blijven logeren. Misschien nog wel langer. Ik kom niet alleen, ik breng Vina mee.’

Elisabeth had een dochter, dat wist hij, al had hij haar nog nooit ontmoet. Vina was opgegroeid in de Verenigde Staten. Ze was al acht jaar oud toen haar moeder naar Frankrijk terug was gekomen, ze moest nu veertien zijn.

Elisabeth had het altijd over haar als ze hem belde. Vina was een lieve meid, naar wat ze hem vertelde, ze deed goed

haar best op school. Ergens in de lade van zijn nachtkastje had hij het geboortekaartje nog, waarop een slapende baby afgebeeld stond met opmerkelijk glanzend zwart haar. Vina. Een jong meisje. Mensen van Elisabeths generatie zeiden: een tiener.

‘Heb je dat wel aan je vader verteld?’ vroeg hij plotseling bezorgd.

‘Nee, Tom,’ zei ze op een geprikkelde toon die hem deed denken aan het kleine meisje van vroeger, ‘ik heb hem niets verteld. Daar ben ik inmiddels te oud voor.’

‘Heel goed. Wanneer denken jullie te komen? In juli is het hier aangenamer dan in augustus, vooral als je in het bos wilt wandelen.’

Weer meende hij iemand te horen huilen.

‘Ik dacht eind van de week te komen.’

Deze keer sloegen zijn gedachten op hol. Er was iets abnormaals aan de hand. Iets wat zo ernstig was, dat ze het samen met haar dochter wilde ontvluchten. Moest hij haar om bijzonderheden vragen? Moest hij doen alsof er niets aan de hand was?

Plotseling leek Elisabeths stem van verre te komen: ‘Als dat niet kan, moet je dat gewoon zeggen. Dat begrijp ik best, Thomas, het is mijn schuld, ik had niet...’

Zoveel verdriet in die stem! Zoveel vermoeidheid!

Zoals bij degenen die zich plotseling in de sneeuw lieten vallen en niet meer overeind kwamen.

Thomas rechtte zijn schouders en zijn hand klemde zich om de hoorn, alsof hij de pols van zijn nichtje vastgreep en haar wilde dwingen om overeind te komen.

‘Dat is prima, Elisabeth. Ik ben heel blij dat jullie komen. Het huis is groot, maar ik sta er niet alleen voor, maak je geen zorgen. Mona en ik verheugen er ons sowieso op om jullie te zien.’

Hij vroeg haar de precieze dag van haar aankomst, zaterdag, zondag? Dat wist ze nog niet, ze beloofde hem de volgende

dag terug te bellen. Hij durfde ten afscheid niet goed te zeggen dat hij haar kustte of omhelsde, en ze hingen op.

‘Dus je nichtje komt?’ vroeg Mona.

Hij legde uit dat Elisabeth eigenlijk zijn achternichtje was, de dochter van zijn neef Alexander. Toen ze nog klein was, kwam ze elke zomer met haar familie. Daarna kwamen ze minder vaak. De band met zijn neef was minder hecht geworden, zonder dat Thomas daar iets aan had geprobeerd te doen. Maar hij was altijd erg gesteld gebleven op zijn achternichtje.

‘Ze komt logeren met haar dochter, Vina.’

Hij zei Vina’s naam alsof hij die al honderd keer had gehoord, maar in werkelijkheid was het de eerste keer dat hij die hardop zei.

ELISABETH

Elisabeth staarde een hele tijd naar het scherm van haar telefoon, alsof ze zich ervan wilde verzekeren dat het gesprek afgelopen was, dat haar oudoom haar niet meer kon horen. Ze had hem Tom genoemd, net als vroeger, als ze naar hem opkeek om hem om een verhaaltje te vragen. Als kind was ze dol op hem geweest. Tom had iets wat de andere volwassenen – haar vader, haar moeder – niet hadden. Iets magisch. Iets verontrustends ook, al was Tom zo aardig dat je nooit ongemakkelijk van hem werd. (Vooral niet als je een onbevreesd klein meisje was zoals Elisabeth.) Met zijn holle wangen en zijn heldere, ietwat schuinstaande ogen leek Toms gezicht vanuit bepaalde hoeken wat op dat van een dier (maar dan door haar getemd, lief voor haar).

Wat echter het meest indruk maakte op de kleine Elisabeth was dat hij altijd zo rechtop stond, zo recht dat hij nóg langer leek, terwijl hij toch al een kop groter was dan de andere vol-

wassenen. Als hij stilstond, roerloos, midden op een pad, om haar een gekraak? een stap? een fladderende vleugel? te laten horen, leek hij wel een boom, een prachtige boom die daar ineens wortel had geschoten. Zacht prevelend: hoor je niets? Zie je niets? Maar hoe ze ook haar best deed, ze hoorde niet, ze zag niet wat hij haar wilde laten horen of zien, of anders veel te laat, als het roodborstje al opvloog of het gewei van een hert plotseling verdween.

Hij zal wel veranderd zijn, dacht Elisabeth. Ook al was de stem van Thomas hetzelfde gebleven, zijn scherpe gehoor, die oren waarmee hij de aanwezigheid van een hinde kon horen aan het knisperen van een blaadje, dat jagersgehoor, dat moest hij wel zijn kwijtgeraakt. Het was dan ook echt dom dat ze voor de tweede keer keek of het gesprek wel echt beëindigd was, uit angst dat hij haar zou horen.

Toen controleerde ze of de deur van haar kantoor wel op slot zat.

Wierp een blik op de kaden van de Seine door de brede ramen. Dat eindeloze uitzicht over het zuiden van Parijs, een vergezicht dat zich als een panoramisch geschenk aanbood aan de directeur van Non-Fiction Productions, de onafhankelijke productiemaatschappij die onderzoeksdocumentaires had verheven tot het niveau van succesvolle series (in aantallen kijkers) en *cinéma d'auteur* (in mate van erkenning), en vorig jaar zelfs de aandelen van een gespecialiseerde televisiezender had gekocht.

Dankzij haar keuzes. Dankzij haar daadkracht. Dankzij haar liefde voor de regisseurs, hun camera's, hun businessplannen en hun technische beperkingen, haar liefde voor hun liefde: voor afgelegene plaatsen, voor gevaarlijke, geheime, bedreigde beelden.

Aan de oorsprong van die liefde lag haar liefde voor George.

Ze waren niet zomaar gelukkig geweest. Zij was acht jaar lang de gelukkigste vrouw ter wereld geweest. De gelukkigste vrouw ter wereld. Dat leek zo ongelooflijk. Toch had ze die titel gedragen zonder het te beseffen. Acht jaar achtereen.

Na de dood van George had ze geen tijd gehad om te rouwen. Ze was bezorgd geweest, zo vreselijk bezorgd om Vina, dat ze de stadia van de rouw – dat waren er zeven, volgens iedereen die ze te berde bracht – had doorlopen zoals iemand over een beijzelde, mistige weg rijdt. Nergens anders aan denken dan aan doorrijden. Alsof ze amper geraakt was. Alsof ze de cadans volgde van een trommelaar die de maat sloeg op werkwoorden van handeling. Verhuizen, vertrekken, opveren, ondernemen, winnen – een stabiel leven, een gelukkig leven ondanks alles, een leven waarin haar dochter weer zou kunnen lachen. En daar was ze in geslaagd. Ze waren teruggekeerd naar Frankrijk, ze had een appartement gevonden, ze had een school voor Vina gevonden. Op Vina's eerste schooldag had ze de statuten van haar productiemaatschappij ingediend, vlak nadat ze haar dochtertje had weggebracht en met tranen in haar ogen naar dat wuivende handje had gekeken, voordat de kinderen, keurig twee aan twee, in de gangen van de school verdwenen.

Ze had haar zelfs naar een dure psychiater gestuurd. Omdat ze bang was dat er iets verkeerd zou gaan met Vina? Omdat ze altijd had geweten dat haar schuld haar zou inhalen en er op een dag iets verkeerd zou gaan? Nee. Natuurlijk niet. Omdat je vader verliezen en naar een ander land verhuizen véél is voor een kind. Dat had Elisabeth ook tegen de psychiater gezegd toen ze die bezocht, eerst alleen, toen samen met Vina, voordat ze haar achtjarige dochter, na drie keer, alleen, zonder haar, met de vrouw liet praten. Ze had vertrouwen gehad in die elegante vrouw, bijna een dubbelgangster van Holly Hunter in *The Piano*, misschien omdat ze ondanks haar ouderwet-

se kapsel – Elisabeth begreep niet dat vrouwen na hun veertigste hun haar nog lang droegen – van haar eigen generatie was. Elisabeth had onmiddellijk affiniteit met haar gevoel. Ze had het zelfs aangedurfd om meteen tijdens haar eerste afspraak met dokter Mancini – want Holly Hunter was psychiater, psychoanalyticus en psycholoog, gespecialiseerd in gedragstherapie voor kinderen – het onderwerp aan te snijden dat haar dwarszat.

Dat haar dochter niet vereenzelvigd mocht worden met het verhaal van haar geboorte. Omdat Vina meer was dan alleen het verhaal van haar geboorte. Vina was een klein meisje dat net haar vader had verloren en vanuit de Verenigde Staten naar Frankrijk gekomen was. ‘Ik wil niet dat ze beperkt wordt tot haar afkomst.’ Had ze dat werkelijk zo tegen dokter Mancini durven zeggen, in die bewoordingen, zo direct? Ze dacht van wel, maar herinneringen kunnen misleidend zijn. Een jaar lang was Vina elke woensdag naar de praktijk van dokter Mancini gegaan. Ze had daar om haar vader gehuild. Ze had in haar moeders armen om hem gehuild. En toen had ze een vriendinnetje gevonden op school, en toen nog eentje. En daarna had ze vrienden en vriendinnen gekregen op de middelbare school. Want Vina was op haar negende (en een half, had Elisabeth tegen haar klassenlerares gezegd om haar gerust te stellen) naar de middelbare school gegaan. Dat was een van de onverwachte gevolgen geweest van de gesprekken met dokter Mancini, een diagnose waar Elisabeth nooit om zou hebben gevraagd, want ze was niet zo’n moeder die overmatig veel belang hechtte aan hoge cijfers. Misschien omdat Vina altijd al goede cijfers had gehaald, ook toen ze in San Francisco woonden. In Frankrijk waren ze ongewoon opmerkelijk geworden. Vina scoorde nooit lager dan een negen. Zelfs bij gymnastiek, merkte Elisabeth op met een trots waar ze zich een beetje voor schaamde. (Dacht ze soms dat intelligentie onverenigbaar was met lichamelijke ontwikkeling? Of dat fy-

sieke kracht onverenigbaar was met vrouwelijkheid? Dacht ze dat er iets abnormaals aan de hand was?) Vina was haar leeftijd ver vooruit, had dokter Mancini bevestigd, Vina was hoogintelligent. Als ze zeker wist dat haar dochter het niet zag, observeerde Elisabeth haar geboeid. Haar glanzend zwarte haar in een keurige paardenstaart, gebogen over haar bureau; van Ikea, ze hadden een hele zondag besteed aan het in elkaar zetten.

Hoe vaak had Vina niet zitten leren aan dat bureau, alleen of met haar vriendin Juliette? Vorige maand nog. Toen ze aan hun presentatie over Victor Hugo werkten.

Bij die herinnering begon Elisabeth te huilen, of liever gezegd te hikken, alsof ze zich had verslikt. Ze hikte precies drie minuten en na drie minuten stopte het hik-snikken. Dat dateerde van na de dood van George. Toen ze een nieuw leven voor hen had moeten verzinnen. Verantwoordelijkheid had moeten nemen. Doorgaan. Doorgaan. Als het verdriet haar overviel, het gemis van haar man in haar bed, het gemis van zijn schouder om haar hoofd op te leggen, dan stond ze zichzelf toe om tien minuten te huilen, niet langer. Ze had veel te veel te doen. Ze kon het zich niet veroorloven om zich te laten gaan. Niet met een dochtertje van acht. Huil maar zo hard als je wilt. Maar niet langer dan tien minuten. In het begin werkte dat heel goed. Ze snikte, kreunde als een dier, schreeuwde het soms uit van de pijn als ze zeker wist dat niemand haar kon horen. (’s Morgens in de beschutting van haar slaapkamer, als Vina naar school was.) En na tien minuten hernam ze dan haar leven waar ze gebleven was. Geleidelijk aan droogden haar tranen steeds sneller, alsof haar hersenen de toegestane tijd met een paar tellen hadden bekort. Na een maand hilde ze nog maar drie minuten en eerlijk gezegd was dat maar goed ook, met alles wat ze aan haar hoofd had. Dat was haar nieuwe toegestane rouwperiode geworden. Drie minu-

ten. De tranen stroomden niet eens meer, er was alleen nog dat kleine hikje. Vandaag had ze wel uren willen huilen. Willen huilen tot het donker werd, opgesloten in haar kantoor, en snikkend naar de voorbijgangers beneden kijken, die als minuscule zwarte poppetjes door elkaar krioelden.

Maar het enige wat ze kon uitbrengen was dat belachelijke hikje, nog korter dan een bericht op een antwoordapparaat.

Toen dokter Mancini hen had verlaten – zo had Elisabeth dat ervaren, alsof ze in de steek gelaten werd, ze was gewend geraakt aan de geruststellende aanwezigheid van de vrouw in hun leven, die als een dierbare petemoei over hen waakte – toen dokter Mancini officieel ‘haar werk met Vina had afgesloten’, had ze nadrukkelijk een afspraak met Elisabeth alleen willen maken, net als ze de eerste keer hadden gedaan. Wat ze haar toen had gezegd... Ach! Wat hadden haar woorden haar goed gedaan! Als een zegening! Zozeer zelfs dat Elisabeth zich had verbeeld dat ze Holly Hunters handen kuste, en dat zo helder voor ogen had dat ze ervan had moeten blozen. ‘Vina is niet alleen een bijzonder talentvolle meid. Ze is een gelukkig en evenwichtig kind. Ongetwijfeld omdat er zoveel van haar wordt gehouden,’ had dokter Mancini gezegd, en haar mooie glimlach had rimpels gevouwen in haar magere gezicht. ‘Het gaat goed met haar, Elisabeth, wees gerust. Echt waar. Natuurlijk zal Vina existentiële vragen gaan stellen. Dat doet ze nu al. Waar kom ik vandaan? Waarom leef ik? Zulke vragen, waar wij ons hele leven door worden gekweld, zijn bijzonder intens voor kinderen zoals zij’ – hier had dokter Mancini haar keel geschraapt – ‘ik bedoel, voorlijke kinderen.’ Dokter Mancini gaf de voorkeur aan de term voorlijk, of zelfs hoogintelligent, boven ijzingwekkende afkortingen zoals zhb.

‘Vina heeft de wapens, alle wapens, om die vragen, die zo fundamenteel zijn voor de mens, met alle vertrouwen onder ogen te zien. Energie en nieuwsgierigheid zijn onoverwinnelijke psychische krachten. En bovenal houdt ze zielsveel van

jou. Vina houdt zielsveel van het leven.’ Daarop had Holly Hunter haar aangekeken, nog steeds met die vriendelijke glimlach: ‘Vina is jong, over haar maak ik me geen zorgen. Maar als ik zo vrij mag zijn, Elisabeth, over jou maak ik me wel zorgen. Je gaat maar door, als een dappere kleine soldaat. Maar wil je dat je hele leven blijven volhouden?’ Elisabeth had openhartig geantwoord dat ze dat inderdaad van plan was. Haar manier van leven beviel haar uitstekend. Dokter Mancini had haar met iets schalks in haar blik opgenomen. Ze had gezegd dat ze er altijd zou zijn als Vina haar nodig had. Ze hadden elkaar de hand geschud. En ze hadden elkaar nooit meer gezien.

De zegen van dokter Mancini had zijn werk gedaan. Drie jaar lang. Toen werd Vina dertien. En veertien. En werd duidelijk dat Holly Hunter zich volkomen had vergist.

Vina hield helemaal niet zielsveel van het leven.

Vina had een van haar klasgenoten bedreigd. Met een vlijmscherp afbreekmesje.

Vandaag zou het strafoverleg plaatsvinden. Over nog geen uur zou ze Vina op school zien.

Het kostte haar moeite, bovenmenselijk veel moeite, om op te staan; ze zat met haar hoofd op haar armen aan de grote glazen tafel waar ze elke maandagochtend haar productievergaderingen hield. Ze trok haar jasje recht, keek even in een zakspiegelkje hoe ze eruitzag. Toen ze de vrouw van vierenveertig zag die haar aankeek zonder rode ogen, zonder ook maar één spikkeltje mascara onder haar oogleden – Waarom huil ik niet meer? Ik kan niet eens huilen! – die vrouw die nog de slanke taille en het soepele lichaam van haar jeugd had, alsof de tijd aan haar voorbijging zonder haar werkelijk te raken, smeed Elisabeth het spiegelkje van zich af. In de hoop dat ze het grote

raam van haar kantoor ermee zou raken, dat het een eerste kras op het glas zou trekken en dan een tweede, en nog een en nog een, tot er een kantpatroon op het enorme raam gekrast stond en het met een knal uit elkaar barstte.

Ha ha. (Zoals Vina zei in haar berichtjes. Mama: Leuke dag gehad, schat? Vina: Ha ha.)

De spiegel landde geruisloos op het tapijt.

Op de gang, onderweg naar de liften, zwaaide Elisabeth even kort toen ze langs de met glas afgeschermd kantoren van de producenten en hun teams liep, net als ze op elke andere dag deed. Iedereen zwaaide glimlachend terug, behalve Denis, die zijn kantoor verliet en haar inhaalde net toen de lift eraan kwam.

‘Gaat het?’ vroeg hij met gedempte stem.

‘Niet echt. Het strafoverleg is zo meteen.’

Denis keek haar aan met een warme blik. Ze wist wat die blik betekende. Vriendschap. Vriendschap die hen al verbond sinds... Wat werden ze oud, dacht ze...

‘Ik ben er voor je, dat weet je,’ zei Denis.

‘Dat weet ik.’

‘Wat je vakantie betreft, dat kan heel goed. We regelen het wel. We hoeven alleen van tijd tot tijd even op afstand wat dingen door te nemen. Ik verzin wel iets om tegen de rest van het team te zeggen, zodat ze zich geen zorgen maken.’

‘Dank je wel. Ik bel je vanavond.’

Bij het verlaten van het gebouw kwam Elisabeth twee productieassistentes tegen, Camille en Emma; ze maakte er een punt van al haar medewerkers bij naam te kennen, ook al waren het er inmiddels bijna vijftig. De twee jonge vrouwen hielden een rookpauze en keerden tegelijkertijd hun gezicht naar haar toe. ‘Hallo, Elisabeth!’ – ‘Hallo Camille, hallo Emma, alles goed?’ De oudste van de twee nam haar even op. De streep eyeliner

onder haar ogen gaf haar de blik van een brutale kat. ‘Alles prima... En met u?’ – ‘Heel goed, dank je.’ Ze meende iets van spot te zien flonkeren in de ogen van de jonge vrouw. Alsof ze haar dóór hadden. Wij weten wel wie jij bent, Elisabeth Liéger. Je ziet er zo vrouwelijk uit met je merkkleding en je meisjesachtige figuur. Je ziet er wel vrouwelijk uit, maar je bént geen echte vrouw. Er mankeert iets aan jou. Er zal altijd iets aan je mankeren.

Elisabeth rechte haar schouders en schonk hun haar mooiste glimlach. ‘Fijne dag verder,’ zei ze voordat ze met snelle tred wegliep.

FALK

Glijdend, glijdend op de lucht, boven de mannen die op de aftocht zijn door de vallei.

Ze zijn te uitgeput en te bang om hem te zien, op de vlucht naar het westen, vóór het Rode Leger uit, door het land Bessarabië, een aftocht in marstempo door een vallei omzoomd met dennen en eikenbomen. De valk zweeft boven hen, telt hen, een man of dertig, op deze afstand even donker als een colonne insecten. Met de dubbele fovea van zijn oog kijkt hij neer op de pantserwagen waarin de gewonden liggen. Genietend van de streling van de lucht op zijn gespikkelde slagveren. Eindeloze hemel, eindeloze hemel!

Glijdend, zwevend, ademend.

Onzichtbaar voor menselijke ogen.

Er waren er maar twee die omhoogkeken.

Thomas huiverde toen hij de blik van de *Oberleutnant* ontmoette. Ongetwijfeld zou de man zijn P38 trekken en de vo-

gel uit de lucht schieten. De Oberleutnant was van het soort dat graag dingen uit de lucht schoot. Om ze aan zijn voeten te zien vallen, met hun mond, hun borstkas of hun kruis vol bloed. Maar de Oberleutnant glimlachte naar hem. Toen rilde Thomas onder zijn (Duitse) uniformjas. Hij had de Oberleutnant nog nooit zien glimlachen, zijn gezicht nog nooit zo zien stralen van verwondering als toen hij weer omhoogkeek naar de wentelingen van de roofvogel. Snel keek Thomas om naar Alex. Hij wilde dat zijn broer de valk zou zien, want het was een valk, dat zag hij aan de grootte, nu de vogel de bomen naderde en zijn wentelende afdaling voortzette. Maar tegen de tijd dat Thomas zich naar zijn broer boog die recht voor zich uit liep te staren, tegen de tijd dat hij zijn mond opendeed, hoorde hij iets fluiten in zijn oor. Hij dacht dat het een kogel was. De Oberleutnant had hem neergeschoten. Hij dacht dat hij doodging in die vallei in Bessarabië, tussen twee heuvels begroeid met dennenbomen waarvan de naalden vergeeld waren door het kruit, duizenden kilometers van huis. En hij vond het niet erg. Hij werd overspoeld door een wonderbaarlijk geluksgevoel. Hij dacht dat hij boven de boomtoppen zweefde, toen een plotselinge schok hem terugbracht op aarde.

De valk was op zijn schouder neergestreken.

Pijnlijk doorboorden de klauwen van de roofvogel zijn (Duitse) uniformjas. Thomas durfde zich niet te verroeren of zijn hoofd om te draaien. Hij zag zijn eigen spiegelbeeld en dat van de vogel in de pupillen van Alex, en hij meende angst te zien op de gezichten van de (Duitse) soldaten. Angst – angst en fascinatie. Het was voor het eerst dat Thomas zulke gevoelens opriep bij zijn broer of bij de mannen van zijn divisie.

Even leek iedereen te zijn vergeten waar ze waren. In het dal van de Proet, ten zuiden van Chişinău, waar ze zich in een lange, geforceerde mars terugtrokken naar het westen. Iedereen keek naar Thomas en de giervalk op zijn schouder,

alsof de vogel een soort godheid was die hem had uitverkoren, hem, boven alle anderen. Sommige (Duitse) soldaten glimlachten naar hem. Thomas had willen teruglachen, het mochten dan Duitsers zijn, het waren zijn kameraden, in elk geval op dat moment, omdat ze even oud waren als hij, omdat hij in hun ogen gedachten kon lezen die leken op de zijne. Wat doen we hier? Wanneer is deze nachtmerrie eindelijk afgelopen? Maar hij glimlachte niet, want hij wist dat de geringste beweging zou volstaan om de roofvogel te laten schrikken, waarvan de klauwen door zijn mouw heen drongen en zijn schouder openhaalden. Blijf bij me, dacht Thomas, terwijl hij zijn best deed om niet te trillen, blijf bij me. Red me, ik smeed het je! Haal me hier weg! Neem me mee, ver hier vandaan!

De vogel groef zijn klauwen nog dieper in zijn vlees, Thomas smoorde een kreet, een witte veer met zilveren spikkels veegde langs zijn gezicht en de valk vloog op.

Plotseling waren ze weer uitgeputte soldaten in vijandelijk gebied.

Alsof de god die hen een enkel ogenblik had uitverkoren, zich had bedacht en hen weer had verlaten.

De Oberleutnant kwam recht op Thomas aflopen.

‘Heb jij daar een verklaring voor?’

‘Dieren hebben altijd van mijn broer gehouden, Oberleutnant! Hij kan er niets aan doen. Toen we klein waren, aten de honden al uit zijn hand.’

De officier nam Alex op.

‘Zei ik iets tegen jou?’

‘Nee, Oberleutnant.’

‘Mooi, zeg mij dan maar na: ik klets uit mijn nek en binnenkort ben ik dood.’

In zijn dromen zou Thomas dat moment vaak opnieuw beleven. Hij hoorde zijn broer die vervloekte zin van de Oberleut-

nant herhalen, één, twee, drie, hij telde zeven keer. *Ik klets uit mijn nek en binnenkort ben ik dood.* De zin fladderde door zijn dromen als een spookachtig vaandel vol herinneringen, dat zich om zijn middel en zijn borst wikkelde.

De Oberleutnant wendde zich tot Thomas: ‘Kun je verklaren waarom die vogel op jouw schouder ging zitten?’

‘Ik denk dat hij verdwaald was. Hij moet nog jong zijn geweest, er zaten rossige plekken op zijn veren.’

‘Denk je dat die valk tam was?’

‘Dat weet ik niet, Oberleutnant.’

Hij dacht dat hij uit de hemel was gekomen. Maar geen enkele wilde vogel gaat uit zichzelf op de schouder van een mens zitten. Thomas raadde meteen wat de angst was van de Oberleutnant, wiens knappe gezicht, waaruit alle sporen van verwondering waren verdwenen, nu ijsig bevroren leek, als dat van een standbeeld. *De wrekende engelen. De engelen wisten wat ze hadden gedaan.* Een tamme, verdwaalde valk. Getraind door de Mongolen. Thomas had nog nooit Mongolen gezien, maar hij had de Duitsers er verschillende keren over horen praten, vooral hun instructeurs, in de eerste maanden van hun gedwongen inlijving. De Russen waren wreed, werd er gezegd, maar van alle Sovjetstrijders waren de Mongolen de ergste. Er werd gezegd dat ze de neuzen en handen van hun gevangenen afsneden. Er werd gezegd dat ze soldaten lieten leegbloeden als varkens.

De Oberleutnant beval zijn mannen om weer in marsorde te gaan lopen. Ze zouden hier niet bivakkeren, maar verderop, aan de rand van het bos.

Twee uur later, terwijl de uitgeputte soldaten zich opmaakten voor de nacht, nam Thomas zijn eerste volwassen beslissing; als een volwassen beslissing er één is waar je plotseling alleen, stil en rustig van wordt. Hij ging vluchten. Want als hij bleef, zou de Oberleutnant hem doden. Hij zou hem doden

omdat hij ongeluk had afgeroepen over de compagnie, en omdat hij door de valk was uitverkoren.

De Oberleutnant had zelf de uitverkorene willen zijn.

Daarom zou hij hem doden.

Alex en hij moesten diezelfde nacht nog vluchten.

Thomas wordt midden in de nacht wakker. Hij denkt: dat de overlevenden niets vertellen komt doordat ze andere kleuren hebben gezien, kleuren die in de gewone wereld niet bestaan. Kleuren die alleen degenen die ze gezien hebben zich kunnen voorstellen. Dan herinnert hij zich dat zijn nichtje en haar dochter er over vijf dagen zullen zijn en dat er nieuwe lakens moeten worden aangeschaft. En badhanddoeken. Het hout van het bed kraakt alsof het zijn instemming wil betuigen en dat gekraak stelt hem gerust en herinnert hem aan de warmte van zijn kamer, waar de radiator altijd op zijn hoogst staat. En Thomas valt weer in slaap.